

TOPLUMUN HEMŞİRELİK MESLEĞİNE YÖNELİK İMAJ ALGISI: SİSTEMATİK DERLEME

IMAGE PERCEPTION OF THE SOCIETY FOR NURSING PROFESSION: SYSTEMATIC REVIEW

Aynur Kaynar Şimşek¹, Şule Ecevit Alpar¹

¹ Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

Özet

Amaç Bu çalışma toplumun hemşirelik mesleğine yönelik imaj algısını belirlemek amacıyla sistematik derleme deseninde yapıldı.

Yöntem: Literatür taraması; Pubmed, Cochrane, EBSCO Host, Ulakbim Medical, Science Direct ve Türk Medline veri tabanlarında yapıldı. Taramada ‘Toplumdaki hemşirelik imajı’, ‘Toplumda hemşirelik imaj algısı’, ‘Hemşirelik mesleğinin imajı’, ‘Hemşirelik ve toplumsal imaj’ anahtar kelimeleri kullanıldı. Makalelerin özelliklerini ortaya koymak amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanan Veri Toplama Formu, makalelerin raporlama özelliklerini belirlemek için PRISMA Kontrol Listesi kullanıldı. İki araştırmacı birbirinden bağımsız olarak ulaşılan makalelerin raporlama kalitesini değerlendirdi. Çalışmaya 2008-2018 tarihleri arasında Türkçe ve İngilizce dillerinde tam metin olarak yayınlanmış, katılımcıları 18 yaşından büyük, konusu “Toplumda hemşirelik mesleğine yönelik imaj algısı” olan araştırmalar dahil edildi. Katılımcıları hemşirelik mesleği mensubu ya da hemşirelik bölümü öğrencisi olan, araştırma deseni derleme olan ve tam metnine ulaşılamayan araştırmalar çalışma dışı bırakıldı. Literatür taraması sonucunda 3046 araştırmaya ulaşıldı. Çalışmamızın konusu ile ilgili araştırma sayısı 61 idi. Çalışma kriterlerine göre dört araştırma çalışmaya dahil edildi.

Abstract

Objective: This research was carried out to determine the perception of image of the society on nursing profession.

Method: Pubmed, Cochrane, EBSCO Host, Ulakbim Medical, Science Direct and Turkish Medline databases were used in the literature review. These keywords were used in literature review; the image of nursing in the society, image of nursing image in the society, image of nursing profession, nursing and social image.

In order to reveal the characteristics of the articles, the Data Drawing Form prepared by the researchers was used. PRISMA Checklist was used to determine the reporting characteristics of the articles. Two researchers evaluated the quality of reporting independently of each other. Published as full text in Turkish and English languages studies on "Perception of image of towards nursing profession in the society" were performed between the years 2008-2018 with participations over age 18 were included in this research. The studies which had designed as review and were not published as full text were carried out with participations who were nurses and nursing students were not included in this study. As a result of the literatur review 3046 studies were reached. The number of studies related to the study topic was 61. According to the research criteria, four studies were included in the research.

Geliş tarihi/Received: 23.01.2019 / **Kabul tarihi/Accepted:** 16.05.2019

Yazışma Adresi/Address for Correspondence: Aynur KAYNAR ŞİMŞEK

Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, İstanbul

Telefon/Phone: +90 530 464 27 43

E-posta/E-mail: aynurkaynarsimsek@hotmail.com

Bulgular: İncelenen araştırmalarda, hemşirelik mesleğinin toplum tarafından, toplum sağlığında önemli bir yere sahip olan, doktorlar tarafından istenen tıbbi tedavileri yapan, doktorların isteklerini yerine getiren, uzun çalışma saatleri olan ve düşük ücretli yardımcı bir meslek olarak algılandığı görüldü. Bununla birlikte, katılımcıların hemşirelik mesleğini etkili kişilerarası ilişkilere sahip bir meslek olarak tanımladıkları saptandı. Tıp fakóltesi öğrencilerinin hemşirelik mesleği mensuplarının kendilerine bağımlı, güvenilir ve iyi teknik becerilere sahip olmaları yönünde beklentileri olduğu bulundu.

Sonu ç Literatür taraması sonucunda hemşirelik imajına yönelik araştırmaların çoğunun hemşireler ya da öğrenci hemşireler üzerinde yapıldığı görüldü. Hemşirelik mesleği ile ilgili olmayan katılımcılar ile yapılmış araştırmalarda az sayıdadır. İncelenen araştırmaların sonuçlarına göre, hemşirelerin görev ve sorumluluklarının toplum tarafından tam olarak anlaşılmamıştır. Hemşirelik mesleği hala toplum tarafından bir yardımcı meslek olarak algılanmaktadır. Bu konuda daha fazla araştırma yapılması ve bu sonuçlara göre gerekli düzenlemelerin yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik imajı, hemşirelik ve toplum, toplumun hemşirelik algısı.

GİRİŐ

Bir ülkenin kaynaklarından en önemlisi insandır. Bireylerin ve dolayısıyla toplumun en büyük zenginliği ise sağlığıdır. Çünkü sağlıklı bireyler yaşam kalitesi yüksek bireyler demektir. Yaşam kalitesi yüksek bireylerden oluşan toplumlarda ise ekonomik, siyasal, sosyal yapılar da toplumu oluşturan bireyler gibi güçlü ve sağlıklıdır (1).

Kişi ve toplumun sağlığının korunması, geliştirilmesi ve hastalık durumunun iyileştirilmesinde vazgeçilmez meslek hemşireliktir. Amerikan Hemşireler Derneği'ne (ANA) göre hemşirelik insana yardım eden, toplumun ihtiyaçlarına cevap vermek için sürekli olarak gelişen olduğu uzmanlaşmış bir meslektir. Ayrıca

Findings: In the studies examined, it was seen that nursing was perceived by the society as a profession that has an important place in society health, performs the medical treatment ordered by physicians, carries out physicians demands, has long working hours and low-paid assistant rofession. In addition, it was found that participants defined the nursing as a profession which has effective interpersonal relationships. It was also found that there were the medical faculty students expectations that the members of the nursing professions will be members who are dependent on them, have reliable and good technical be reliable and have good technical skills.

Conclusion: As a result of the literature review it was seen that most of the studies on nursing image were carried out on nurses or student nurses. The few studies were performed with participants who were not related to nursing profession. According to the results of the researches examined, the duties and responsibilities of the nurses were not fully understood by the society. Nursing profession is still perceived as a assistant profession by the society. It is recommended that more research should carry on this subject and according to the results the necessary arrangement needs to be done.

Key Words: Nursing image, Nursing and society, Nursing perception

hemşirelik mesleğinin en doğru teşhislerin konulmasından, halkın kritik sağlık sorunları hakkında sürekli eğitimine kadar bir çok sorumluluğunun ve halk sağlığının korunmasında vazgeçilmez bir rolünün olduğu vurgulanmıştır (2). Hemşirelerin görevlerini yapmadıkları ya da yapamadıkları durumlarda ülkede sağlık/hastalık parametrelerinin kötüye gittiğini gösteren pek çok örnek vardır. Aile planlaması hizmetlerinin iyi yürütülmemesiyle ilişkili nüfus patlaması, anne bebek ölümlerinin ve sağlık giderlerinin artması buna bağlı sosyal ve ekonomik sıkıntılar; tıbbi ve cerrahi asepsi ilkelerine dikkat edilmeden verilen bakım sonucu gelişen hastane enfeksiyonları etkin hemşirelik hizmeti sunulmadığında

yaşanan sıkıntılara örnek olarak bildirilmiştir (2,3). Hemşirelik mesleğinin, kişi ve toplumun sağlığının sürdürülmesindeki anahtar görevi yadsınmazken ne yazık ki Türkiye’de ve dünyada hak ettiği değeri ve saygınlığı kazanamadığı bildirilmiştir (2,4). Hemşirelik mesleğinin hak ettiği değeri grememesinde en önemli unsurlardan biri toplumsal mesleki imaj, bir diğeri ise meslek mensuplarının mesleki imajı olarak bildirilmiştir (4-6). Toplumsal mesleki imaj, bir mesleğin toplum tarafından değerlendirilmesi ve bu değerlerin yaygın biçimde kabul edilmesidir (3,7). Mesleki imaj konusu, iş tutum ve davranışlarını etkilemesi nedeniyle kritik öneme sahiptir. Toplum üyeleri tarafından saygı görmeme veya önemsiz görülme algısı meslek üyeleri üzerinde; mesleki bağlılıkta azalma, iş memnuniyetinde azalma, iş ortamında yüksek düzeyde gerilim ve işten ayrılmalara yol açabilmektedir (4). Düşük toplumsal imaj algısı yarattığı bu negatif etkilerle toplum ve meslek grubu arasındaki iletişimi olumsuz etkileyebilmekte sonuç olarak meslek grubunun topluma verdiği hizmetin kalitesini düşürebilmektedir (5). Bu nedenle bir mesleğinin toplumsal imajının belirlenmesi ve bu konuda gerekli düzenlemelerin yapılması hem meslek mensupları hemde sundukları hizmetin

kalitesini etkilemesi nedeniyle toplum açısından önem taşımaktadır.

Bu çalışmada toplumun hemşirelik mesleğine yönelik imaj algısını belirlemek amacıyla yapıldı ve son 10 yılda bu konuyla ilişkili yapılan araştırmalar sistematik olarak incelendi.

GEREÇ VE YÖNTEM

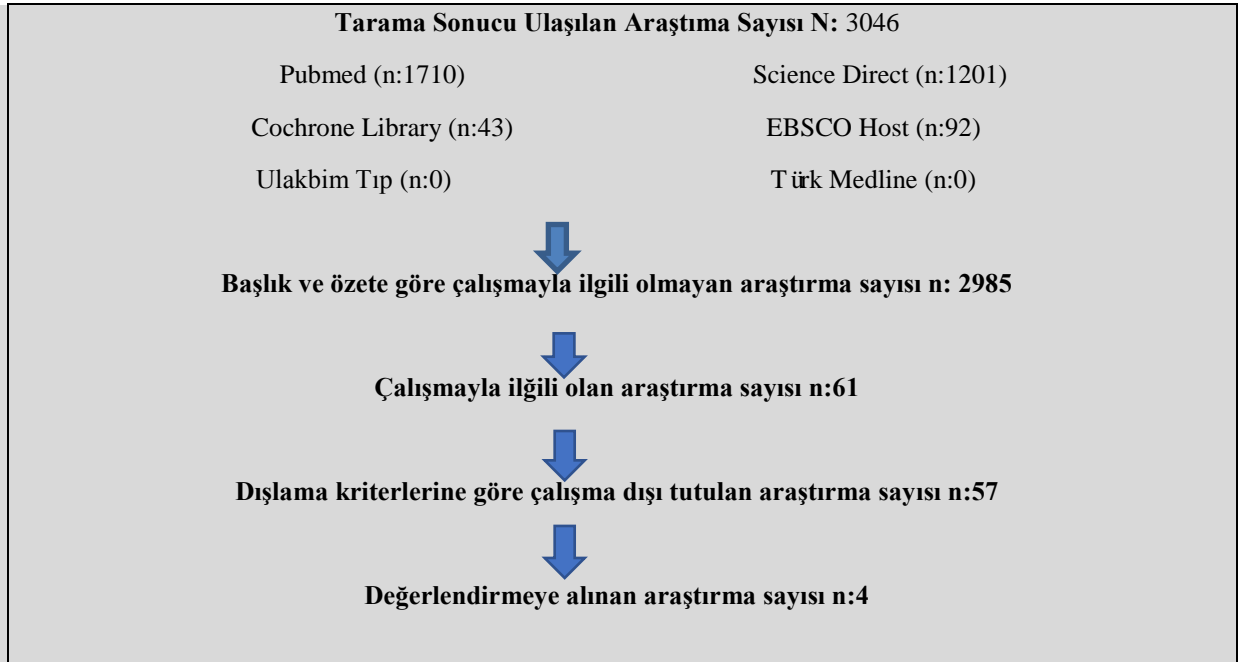
Çalışmaya 2008-2018 tarihleri arasında; Türkçe ve İngilizce dillerinde tam metin olarak yayınlanmış, katılımcıları 18 yaşından büyük, konusu “Toplumda hemşirelik mesleğine yönelik imaj algısı” olan araştırmalar dâhil edildi. Konusu “toplumda hemşirelik mesleğine yönelik imaj algısı” olup katılımcıları hemşirelik mesleği mensubu ya da hemşirelik bölümü öğrencisi olan, araştırma deseni derleme olan ve tam metnine ulaşamayan araştırmalar çalışma dışı bırakıldı. Taramalar 16-29 Temmuz 2018’de, Pubmed, Cochrane, EBSCO Host, Ulakbim Tıp, Science Direct ve Türk Medline veri tabanları üzerinden anahtar kelimelerle çeşitli kombinasyonlar yapılarak tamamlandı (Tablo.1). Verilerin toplanmasında makalelerin özelliklerini ortaya koymak amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanan Veri Toplama Formu (yazarlar, yayın yılı, araştırmanın tasarım tipi, katılımcılar, uygulanan anket/ölçek) ve makalelerin raporlama özelliklerini belirlemek için PRISMA Kontrol Listesi kullanıldı.

Tablo 1. Taramada Kullanılan Anahtar Kelimeler

İngilizce Anahtar Kelimeler	Türkçe Anahtar Kelimeler
Nursing image in society	Toplumdaki hemşirelik imajı
Perception of nursing image in society	Toplumda hemşirelik imaj algısı
Image of nursing profession	Hemşirelik mesleğinin imajı
Nursing and social image	Hemşirelik ve toplumsal imaj

Yapılan tarama sonucunda 2008-2018 tarihlerinde yapılmış olan 3046 araştırmaya ulaşıldı. Elektronik arama ile saptanan tüm araştırmaların başlıkları, başlıkları açık olmayan araştırmaların özetleri araştırmacılar tarafından gözden geçirildi ve 61 adet araştırmanın hemşirelik imajıyla ilgili olduğu tespit edildi. İncelenen araştırmalardan iki araştırmanın tam metnine ulaşılamaması, 22 araştırmanın katılımcılarının hemşire veya hemşirelik öğrencisi olması, 23 araştırmanın çeşitli derleme türlerinde

yapılmış olması, bir araştırmanın editöre mektup şeklinde olması, bir araştırmanın katılımcılarının 18 yaşından küçük olması, iki araştırmanın İngilizce ve Türkçe dilleri dışında yazılmış olması ve sekiz araştırmanın da konusunun medyada hemşirelik imajı olması nedeniyle 57 araştırma çalışma dışı tutuldu. Çalışmaya dahil edilme kriterlerini karşılayan dört araştırma her iki araştırmacının da ortak kararıyla çalışmaya dahil edildi (Şekil 1. Araştırma Süreci).

Şekil 1. Araştırma Süreci

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu çalışmada dört araştırma makalesi incelendi. Bu araştırmalardan üçü İngilizce, biri ise Türkçe dilinde

yayınlanmıştır. Araştırmalardan üçü tanımlayıcı nitelikte biri ise kesitsel tiptedir ve ikisi Türkiye’de, biri Polonya’da, biri ise Güney Afrika’da yapılmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. İncelemeye Alınan Araştırmaların Özellikleri

Yıl/Ülke	Türü	Amaç	Örneklem	Ölçüm Aracı	Sonuçlar
Keçeci ve arkadaşları (2014) Türkiye	Tanımlayıcı	-Bir devlet üniversitesinde Bologna Süreci kapsamında bir sağlık okulunun eğitsel dönüşümünü sağlamak ve Düzce merkezde oturan bireylerin hemşirelerin yetki ve yeterliliklerine ilişkin algılarını belirlemek	n: 392 Düzce il merkezinde yaşayan bireyler	Anket Formu	Düzce’de yaşayan bireylerin hemşireleri, hasta bakım işlerinde görev alan, doktorun yardımcısı olan ve kişiler arası etkili iletişimi olan kişiler olarak tanımladıkları; hemşirelik mesleğini yardımcı meslek olarak algıladıkları sonucuna varılmıştır.
Marcinowicz ve arkadaşları (2009) Polonya	Kesitsel	Tıp öğrencilerinin; -Hemşirelik mesleği hakkındaki görüşlerini ortaya çıkarmak, -Hemşirelerin hangi beceri ve yetenekleri önemli gördüklerini tanımlamak ve -Hemşirelik mesleğinin önemli bir bileşeni olarak hangi görev ve sorumlulukları göz önünde bulundurdıklarını belirlemek	n : 900 1,2,ve 6. Sınıf Tıp Fakültesi Öğrencileri	Profesyonel Hemşirelik İmaj Anketi	Katılımcıların, hemşirelerin en önemli görevi olarak; ilaç tedavisi yapmak, yaşam bulgularını ölçmek ve intravenöz tedavi uygulamak olarak tanımladıkları belirtilmiştir.
Çelik ve arkadaşları (2013) Türkiye	Tanımlayıcı	-Hemşirelik mesleğinin toplumdaki imajının belirlenmesi	n:643 Erzurum il merkezinde yaşayan	Hemşirelik İmaj Ölçeği	Hemşirelik mesleğinin imajının araştırmaya katılan bireylerde orta düzeyde olumlu olduğu bildirilmiştir.
Meiring ve Wyk (2013) Güney Afrika	Tanımlayıcı	-Güney Afrika’da yaşayan bireylerin hemşirelik ve hemşirelik mesleğine yönelik imaj algısının belirlenmesi	n: 776 Güney Afrika’nın beş ayrı şehrinde yaşayan bireyler	Anket Formu	Katılımcıların hemşireleri çalışan, düşünceli ve anlayışlı bireyler olarak tanımlarken; hemşirelik mesleğini ise düşük ücretli, doktorun söylediklerini yapan yardımcı bir meslek olarak tanımladıkları bildirilmiştir.

İncelenen ilk araştırma Keçeci ve arkadaşlarına (8) aittir. Bu araştırma bir devlet üniversitesinde Bologna Süreci kapsamında bir sağlık okulunun eğitsel dönüşümünü sağlamak ve Düzce il merkezinde oturan bireylerin hemşirelerin yetki ve yeterliliklerine ilişkin algılarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Düzce il Merkezinde yaşayan 119,410 kişiden tabakalandırılmış örnekleme yöntemiyle elde edilen 392 kişi örnekleme alınmıştır. Verilerin toplanmasında Keçeci ve arkadaşları (8), tarafından oluşturulan Anket Formu kullanılmıştır. Anket Formu alanında uzman beş kişiye sunulmuş ve uygunluk alınmıştır. Anket Formundaki sorulardan dokuzu sosyodemografik özellikleri belirlemeye yönelik hazırlanmıştır. Sekiz soru ise, hemşireler ve hemşirelik mesleğine yönelik algıları belirlemeye yönelik hazırlanmış açık uçlu sorulardan oluşmaktadır.

İncelenen ikinci araştırma Marciniowicz ve arkadaşlarına (9) aittir. Bu araştırma tıp öğrencilerinin (i) hemşirelik mesleği hakkındaki görüşlerini ortaya çıkarmak, (ii) hemşirelerin hangi beceri ve yeteneklerini önemli gördüklerini tanımlamak ve (iii) hemşirelik mesleğinin önemli bir bileşeni olarak hangi görev ve sorumlulukları göz önünde bulundurduklarını tanımlamak amacıyla yapılmıştır. Polonya'nın farklı üç şehrinde öğrenim gören 1. Sınıf, 2. Sınıf ve 6. Sınıf

tıp fakóltesi öğrencilerinden her sınıftan 100 öğrenci olmak üzere her şehirden 300 toplamda 900 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında Amerikan Hemşireler Birliđi Ulusal Komisyonu'nun "Hemşirelik Uygulama Projesi" nden uyarlanan Profesyonel Hemşirelik İmaj Anketi'ni kullanılmıştır. Anket üç ayrı alt ölçekten oluşmaktadır. Birinci alt ölçek; Beceri ve Yetenek Ölçeđidir. Ölçek 10 maddeden oluşmaktadır. Katılımcıdan önemli görme derecesine göre hemşirenin beceri ve yetenekleri için 0 ile 10 arasında bir puan vermesi istenmektedir. 0 önemsiz 10 ise en önemli beceri ve yetenek anlamına gelmektedir. İkinci ölçek hemşirenin fonksiyon ve görevlerinin sıralandığı 14 maddeden oluşan Fonksiyon ve Görevler Ölçeđidir. Katılımcıdan fonksiyon ve görevleri hemşirenin rolü olarak algılama durumuna göre majör rolü, minör rolü, rolü değil veya bilmiyorum seçeneklerinden birini işaretlemesi istenmektedir. Son ölçek Hemşirelik Hakkındaki Görüşler Ölçeđidir ve 14 maddeden oluşmaktadır. Likert tipi bir ölçektir. Ölçeđin Cronbach'ın alfa katsayısı değerleri "Beceri ve Yetenek Ölçeği" 0.78; 'İşlevler ve Görevler ölçeği' 0.72; ve "Hemşirelik Hakkındaki Görüşler Ölçeği" için 0.57 olarak belirtilmiştir.

İncelenen üçüncü araştırma Çelik ve arkadaşlarına (3) aittir. Bu araştırmada, toplumdaki hemşirelik mesleğinin imajını

belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma, Erzurum il merkezinde bulunan farklı sosyoekonomik ve sosyokültürel özelliklere sahip bireylere hizmet veren 3 Aile Sağlığı Merkezi'nde yapılmıştır. Araştırmanın evrenini 65.000 birey oluşturmaktadır ve evrendeki birey sayısının biliniyor olduğu durumlarda olayın sıklığını belirlemek için kullanılan formül kullanılarak 18 yaşından büyük 634 birey araştırmaya dâhil edilmiştir. Verilerin toplanmasında "Hemşirelik İmajı Ölçeği (HİÖ) kullanılmıştır. Ölçek toplumun hemşirelik imajını ölçmek için bireylerin hemşirelik mesleği imajına yönelik görüşlerini içeren 28 maddeden oluşmaktadır. "Genel Görünüm" alt boyutuna ilişkin 7 madde, "İletişim" alt boyutuna ilişkin 6 madde ve "Mesleki ve Eğitimsel Nitelikler" alt boyutuna ilişkin 15 madde bulunmaktadır. Üç dereceli likert tipi hazırlanan bu ölçekten alınabilecek en düşük puan 28, en yüksek puan 84 olarak bildirilmiştir. Toplam puanın yükselmesi hemşirelik imajının olumlu olduğunu göstermektedir.

İncelenen son araştırma ise Meirin ve Wyk'ya (10) aittir. Bu araştırmada ise Güney Afrika halkının hemşirelik ve hemşirelik mesleğine yönelik imaj algısını tanımlamak amaçlanmıştır. Araştırmaya beş Güney Afrika şehri dâhil edilmiştir. Elverişli örnekleme yöntemi kullanılarak bu şehirlerin çeşitli sosyokültürel

özellikleri olan bölgelerinde yaşayan 776 birey araştırmaya dâhil edilmiştir. Verilerin toplanmasında hemşire ve hemşirelik imajı hakkında 19 sorudan oluşan Anket Formu kullanılmıştır. Anket Formu daha önce farklı üç araştırmada kullanılmış ve geçerli güvenilir bir ölçüm aracı olduğu bildirilmiştir. Araştırmacılar anketleri doldurmak ve anketleri katılımcının en iyi bildiği dile çevirmek için eğitilmişlerdir. Okuma yazma bilmeyen ya da farklı dilde konuşan katılımcılara anketler araştırmacılar tarafından okunarak doldurtulmuştur. Veriler Güney Afrika'nın beş farklı şehrinde kiliselerde, iş sağlığı merkezlerinde ve iş yerlerinde eğitimli araştırma görevlileri tarafından toplanmıştır.

Çalışmaya dâhil edilen araştırmalardan elde edilen sonuçlar dört başlık altında değerlendirildi. Bu başlıklar 'Hemşirelik mesleğine yönelik toplumsal algı, hemşirelerin görevine yönelik toplumsal algı, hemşirelerin özelliklerine yönelik toplumsal algı ve hemşirelere yönelik beklentiler' şeklindedir.

Hemşirelik mesleğine yönelik toplumsal algı başlığı altında araştırmalarda bulunan sonuçlar incelendiğinde;

Keçeci ve arkadaşları (8) yaptığı araştırmada katılımcıların büyük çoğunluğu hemşirelik mesleğini tıbbi tedavi işlemlerini yapan meslek (%48)

olarak tansiyon ölçme, ateş ölçme, enjeksiyon yapma, serum takma ve yara bakımı yapma) ifade ederken, az sayıda katılımcı ise (%6,4) doktor yardımcısı olarak ifade etmişlerdir. Marcinowicz ve arkadaşları (9) araştırmasında katılımcılar hemşirelik mesleğini, adil ücreti olan (ortalama 3,40), insanlara bakım verebilecek herkesin yapabileceği (ortalama 3,17) ve çalışma saati esnek (ortalama 2,67) olan bir meslek olarak ifade etmişlerdir. Çelik ve arkadaşları (3) araştırmasında katılımcıların büyük çoğunluğunun “hemşirelik bilgiye dayalı bir meslektir” (%71.9) ve “hemşirelik beceriye dayalı bir meslektir” (%65.5) ifadesine katıldıkları belirlenmiştir. Meiring ve Wyk’in (10) araştırmalarında katılımcıların hemşirelik mesleğini düşük ücretli bir melek (%64,5) olarak ifade ettikleri bildirilmiştir. Bununla birlikte katılımcıların hemşirelik mesleğini tedavinin merkezi (%82,7) olarak ifade ettikleri de bildirilmiştir.

Hemşirelerin görevine yönelik toplumsal algı başlığı altında araştırmalar incelendiğinde;

Keçeci ve arkadaşları (8) yaptığı araştırmada katılımcılar hemşirelerin görevini, tıbbi tedavi işlemlerini yapmak (% 70,2), doktorlara yardım etmek (% 18,1) olarak tanımlamışlardır. Marcinowicz ve ark. (9) araştırmasında katılımcılar hemşirelerin görevlerini tıbbi tedavi

uygulama (kadın katılımcıların %91, erkek katılımcıların %84,1), nabız alma ve kan basıncı ölçme (kadın katılımcıların % 86,9 ‘u, erkek katılımcıların %82,9’u) olarak tanımladıklarını bildirmiştir. Meiring ve Wyk’in (10) araştırmasında ise katılımcıların (%64) hemşirelerin görevi olarak tedavi yapmak ve doktorun emirlerini sorgulamadan yerine getirmek olarak tanımladıkları bulunmuştur.

Hemşirelerin özelliklerine yönelik toplumsal algı başlığı altında araştırmalar incelendiğinde; Keçeci ve arkadaşları (8) yaptığı araştırmada katılımcılar büyük çoğunluğu hemşireleri, etkili kişiler arası ilişki kuran (dostane, nazik, merhametli, iyi huylu, kolay ulaşılan, samimi, sevgi dolu, insanlarla iyi iletişimci, rehber) (% 32.4) bireyler larak tanımlarken ve bir kısmı ise doktora itaat eden ilişki kuran bireyler (%2,6) olarak tanımlamışlardır. Çelik ve arkadaşları (3) araştırmasında katılımcılar hemşireleri temiz ve bakımlı kişiler (% 63,2), hasta bireyin sorularına çözüm önerisi getiren kişiler (% 61,2) olarak tanımladıkları bildirilmiştir. Meiring ve Wky (10), araştırmasında katılımcıların hemşireleri çalışkan kişiler (%82,7), görevlerini kendi bilgileri doğrultusunda yerine getiren kişiler (%73,8), aynı zamanda da doktorun emirlerini sorgulamadan yerine getiren kişiler (%64, 4) olarak tanımladıkları bildirilmiştir.

Hemşirelere yönelik beklentiler başlığı altında araştırmalar incelendiğinde; Keçeci ve arkadaşları (8) araştırmasında katılımcıların, hemşirelerin kaliteli ve etkili kişilerarası ilişkilere sahip olan bireyler olmasını (%57,9) bekledikleri bildirilmiştir. Marcinowicz ve ark. (9) araştırmasında katılımcılara hemşirelerden beklentileri sorulduğunda ilk sırada güvenilirlik (kadınların ortalaması 8,82, erkeklerin ortalaması 8,87) ikinci sırada ise teknik beceri yeteneğini (kadınlarda ortalama 8,75, erkeklerde ortalama 8,47) en yüksek puanı, mesleki bağımsızlık (kadın ortalama 6,99, erkek katılımcı ortalama 6,69) yeteneğini ise en düşük puanı aldığı bildirilmiştir.

TARTIŞMA

İncelenen araştırmalarda hemşirelik mesleğine yönelik toplumsal algı başlığı altında hemşirelik imajı incelendiğinde; Morcinowicz ve arkadaşları (9) araştırmasında, tıp fakültesi öğrencilerinin hemşirelerin adil ücret aldıkları, insanlara bakım veren herkesin hemşire olabileceği ve hemşirelerin araştırma saatlerinin esnek olduğu görüşüne sahip oldukları bildirilmiştir. Çelik ve arkadaşları (3) araştırmasında katılımcıların hemşirelik bakımının hastaların iyileşmesinde hayati önem taşıdığı algısına sahip oldukları, hemşireliği bilgiye ve beceriye dayalı bir meslek olarak gördükleri bildirilmiştir. Meiring ve Wky (10)'nin araştırmasında da

katılımcıların “Hemşirelik mesleği tedavinin merkezindedir.” görüşüne katıldıkları ancak hemşirelerin iyi ücret aldıkları görüşüne katılmadıkları sonucuna varılmıştır.

Hemşireler, sağlık sisteminde sayısal olarak en fazla ve en önemli meslek grubudur. Ayrıca sağlığa katkıları artan bir şekilde kabul görmektedir (11). Bu çalışmada incelenen araştırmalarda da toplumun hemşirelik mesleğine yönelik algısı, toplum sağlığında önemli bir yere sahip olan bilgi ve beceriye dayalı bir meslek olduğu yönündedir. Ancak tıp fakültesi öğrencilerinin insana bakım veren herkes hemşire olabilir görüşünde olmaları hemşirelik mesleğini basit bir iş olarak algıladıklarının göstergesidir. Oysa sağlık ekibi üyelerinin birbirlerinin rollerini, ekip içinde önemini bilmeleri, karşılıklı açık, saygılı iletişim kurabilmeleri ve hasta sağlığı için otonomilerini kullanmalarının önemli olduğu bildirilmiştir (12). Ancak mevcut eğitim sistemi içerisinde sağlık personeli birbirlerinin görev, yetki ve sorumluluklarını bilmeden birbirlerinden bağımsız eğitim programları içerisinde yetiştirilmektedirler (13). İki meslek grubunun eğitim şartlarının farklı olması ve eğitim süreci içerisinde tıp eğitiminde hemşireliğin öneminin yeterince vurgulanmaması ve meslekler arası eğitim yaklaşımının uygulanmaması gibi faktörlerin tıp fakültesi öğrencilerinde bu

algının oluşmasına neden olduğu düşünüldü. Morcinowicz ve arkadaşlarının (9) araştırmasında “Hemşireler adil ücret alır ve araştırma saatleri esnekler.” görüşü hakimken Güney Afrika’da yapılan araştırma da ise hemşireler düşük ücretle fazla saat çalışırlar görüşü hakimdir. İki ülke arasındaki ekonomik şartların farklı olması ve hemşirelerin farklı ülkelerde farklı ücretler karşılığında çalıştırılıyor olmaları nedeniyle bu sonuçların elde edildiği düşünüldü. Ücret çalışanlar için bir beklenti ve tatmin kaynağıdır. Ekonomik, sosyal yönüyle önemlidir ve motivasyonun önemli bir şartıdır. Çalıştığının karşılığını alamadığına inanan bir iş gören, işini daha iyi yapmak için çaba harcamayacaktır. Hemşireler üzerinde yapılan araştırmalarda da hemşirelerin çoğunluğunun ücretlerin yetersizliğinden şikayetçi olduğu ve aldıkları ücretin kendilerini tatmin etmediği saptanmıştır (14,11,15). Türk Hemşireler Derneği’nin 2008’de yayınladığı Türkiye’de Hemşirenin Çalışma Koşulları adlı raporda hemşirelerin Türkiye’de düşük ücretle uzun saatler çalıştırıldığını bildirmiştir. Aynı raporda 657 sayılı devlet memurları kanununa göre, memurların haftalık çalışma süresi 40 saat olarak belirlenmiş olmasına rağmen, 2368 Sayılı Sağlık Personelinin Tazminat ve Araştırma Esaslarına Dair Kanun uyarınca hemşirelerin çalışma süresi haftada 45 saat

olarak belirtildiği, ayrıca 13.01.1983 tarihli ve 17927 sayılı Yataklı Tedavi Kurumları İşletme Yönetmeliği’inde “Madde 38 – (Değişik: 1/4/2005-2005/8720 K.) Yataklı tedavi kurumlarında tüm personelin mesai başlama ve bitiş saatleri, hizmetin ve mahallin özelliği ve kurum personel kadrosu göz önüne alınarak ilgili kanunlara göre belirlenir. Hastane baştabipleri, sağlık hizmetlerinin sürekliliği ve kesintiye uğramaması amacıyla personel sayısını da dikkate alarak vardiya ve nöbet gibi hizmetlerde farklı çalışma saatleri belirleyebilir” maddesi ile hemşirelerin standartlara uygun olmayan koşullarda çalıştırılabileceği (16) ve günümüzde personel yetersizliği gibi sebeplerle hemşirelerin uzun mesailerde çalıştırıldığı bildirilmiştir (17). Bu çalışmada incelenen araştırmalarda da toplumsal algı hemşirelerin çalışma saatlerinin uzun ve düşük ücretli olduğu yönündedir.

Hemşirelerin görevine yönelik toplumsal algı başlığı altında araştırmalar incelendiğinde; Keçeci ve arkadaşları (8) araştırmasında katılımcıların hemşirenin görevi olarak tıbbi tedavi işlerini yapmak (enjeksiyon yapmak, ilaç vermek, serum takmak, tansiyon ve ateş ölçmek), doktora yardım etmek olarak tanımladıkları bildirilmiştir. Morcinowicz ve arkadaşlarının (9) araştırmasında ise, katılımcılar hemşirenin görevi olarak ilk sırada ilaç tedavisi uygulamayı, ikinci

sırada nabız alma ve kan basıncı ölçmeyi, üçüncü sırada ise intravenöz infüzyon tedavisi başlamayı hemşirenin görevleri olarak tanımladıkları bildirilmiştir. Meiring ve Wyk'in (10) araştırmasında ise katılımcıların hemşirelerin görevi olarak tedavi yapmak ve doktorun emirlerini sorgulamadan yerine getirmek olarak tanımladıkları bulunmuştur. İncelenen araştırmalarda katılımcılar hemşirenin fonksiyon ve görevlerini esas olarak hekimler tarafından verilen teşhis, tedavi ve yardımcı prosedürleri uygulama kategorilerinde algılamışlardır. Yürürlükteki mevzuatta yer alan hemşirenin görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin hükümler hemşireler tarafından tam olarak bilinmemektedir (18). Bu nedenle hemşirelere görevleri olmayan sorumluluklar yüklenebilmektedir. Ayrıca hemşire istihdamında yetersizlik aşırı iş yüküne sebep olmakta buna bağlı olarak hemşireler asıl rol ve sorumluluklarını yerine getirememektedirler (5,19). Bununla birlikte medyada hemşirenin görevleriyle ilgili yanıltıcı mesajlar verildiği bildirilmiştir (19). Tüm bu sebeplerden dolayı toplumda hemşirelerin görevleriyle ilgili farkındalığın yetersiz düzeyde olduğu ve toplumun hemşirelik mesleğini verilen görevleri yerine getiren yardımcı bir meslek olarak algıladığı düşünüldü.

Hemşirelerin özelliklerine yönelik toplumsal algı başlığı altında araştırmalar incelendiğinde; Keçeci ve arkadaşlarının (8) araştırmasında, katılımcıların hemşireleri etkili kişiler arası ilişki kuran (dostane, nazik, merhametli, iyi huylu, kolay ulaşılan, samimi, sevgi dolu, insanlarla iyi iletişimci, rehber), kaliteli ve etkili kişiler arası iletişim kuran kişiler olarak tanımladıkları bildirilmiştir. Çelik ve arkadaşlarının (3) araştırmasında, katılımcıların hemşireleri temiz ve bakımlı kişiler ve hastanın sorunlarına çözüm önerisi getiren kişiler olarak tanımladıkları bildirilmiştir. Meiring ve Wky (10), araştırmasında katılımcıların hemşireleri çalışkan kişiler, görevlerini kendi bilgileri doğrultusunda yerine getiren kişiler, aynı zamanda da doktorun emirlerini sorgulamadan yerine getiren kişiler olarak tanımladıkları bildirilmiştir. Bu iki cevaptan doktorların daha iyi eğitilmiş profesyoneller olarak kabul edildiği ve daha az eğitilmiş grup olarak hemşirelerin, hasta bakımı konusunda daha eğitilmiş profesyoneller olan doktorların bilgilerine güvenerek kendi bilgilerini kullanmadan doktorun emirlerini yerine getirmesi gerektiği düşüncesinin hakim olduğu düşünüldü. Bunun yanında katılımcıların hemşirelerin etkili kişilerarası ilişkilere sahip olduğu inancının olması hemşirelik imajı için olumlu bir sonuçtur. Hemşirelerin kliniklerde 24 saat hizmet vermesi hasta ve

yakınlarının kolaylıkla hemşirelere ulaşabilmesi ve rahat iletişim kurabilmesinin bu sonuçlarda etkili olduğu düşünüldü.

Hemşirelere yönelik beklentiler başlığı altında araştırmalar incelendiğinde; Keçeci ve ark. (8) araştırmasında katılımcıların çoğunluğu hemşirelerin kaliteli ve etkili kişilerarası ilişkilere sahip olmalarını beklediklerini bildirmişlerdir. Hasta sağaltımında iletişim en önemli faktördür ve katılımcıların iletişime öncelik vermeleri beklendiği bir sonuçtur. Marcinowicz ve ark. araştırmasında (9), tıp öğrencileri hemşirelerde istenen en önemli özellik olarak ilk sırada güvenilirlik, ikinci sırada ise teknik beceri olması gerektiğini bildirmişlerdir. Ayrıca en az önemli beceri olarak ise mesleki bağımsızlık ve bir çok işi yapabilmesi önermesini katıldıklarını bildirmişlerdir. Oysa sağlık bakımı ekip üyelerinin bakım hizmeti almak için başvuran bireyin sorunlarını birlikte tanıladıkları, bakım hedeflerine ve bakım girişimlerine ortak karar verdikleri bir sistemin oluşturulması bütüncül bakımın esas koşuludur (13). Sağlık bakım hizmeti bir ekip işidir. Bir meslek grubunun tıbbi bakım sürecini tümüyle yönlendirmesi, bu süreç içinde yer alan faaliyetleri tek başına karar verip gerçekleştirmesi ve bakım

süreciyle ilgili sorunların çözümü için gerekli bilgi ve becerilere sahip olması mümkün görünmemektedir (12). Tek bir meslek grubunun mesleki bağımsızlığı bakım kalitesinin düşmesine, bakımın devamlılığında aksaklıklara, diğer meslek gruplarında mesleki doyumsuzluğa ve kurum içinde çatışmalara yol açabilmektedir (20). Ülkemizde (öğretim üyesi, asistan doktor, hemşire, sağlık teknisyeni, hastabakıcı) 233 sağlık çalışanı üzerinde yapılan bir araştırmada, meslek grupları arasında rekabetin olduğu bu aşırı rekabet ortamının işbirliğini ve ekip araştırmasını engellediği bildirilmiştir (12). Marcinowicz ve arkadaşlarının araştırmasından (9) yola çıkarak tıp öğrencilerinin hemşirelik mesleği mensuplarından beklentileri; kendilerine bağımlı, güvenilir ve teknik becerisi iyi olan üyeler olmaları yönündedir. Tüm bu faktörlere bağlı olarak ülkemizde ve Dünya’da sağlık hizmeti sunumunda sorunların oluşabildiği ve bu sorunların bir ekip işi olan sağlık hizmetinin etkin bir şekilde sunulmasını olumsuz etkilediği düşünüldü.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Literatür taraması sonucu hemşirelik imajıyla ilgili yapılan araştırmaların çoğu hemşireler ya da öğrenci hemşireler üzerinde yapıldığı tespit edildi. Hemşirelerin toplumsal imajıyla ilgili yapılan araştırmalar ise farklı popülasyonlar üzerinde yapılmış ve az sayıdadır. Konuyla ilgili araştırmaların sayısının az oluşu ve araştırmaların heterojen gruplar üzerinde yapılmış olması yeni araştırmaların yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu çalışmada konuyla ilgili dört araştırmaya ulaşıldı. İncelenen araştırmaların sonuçlarına göre toplumda hemşirenin görev ve sorumlulukları tam olarak anlaşılmamıştır. Hala hemşirelik mesleği toplum tarafından yardımcı meslek grubu olarak algılanmaktadır. Personel yetersizliği, iş yoğunluğu, toplum ve diğer sağlık çalışanları tarafından algılanan hemşirelik imajı hemşirelere var olan görev ve sorumluluklarını tam olarak yerine getirmeleri için gerekli olan imkân ve olanakları sunmamaktadır. Bu şartlar altında hemşirelik mesleğinin imajında olumlu ilerlemeler olması mümkün değildir. Önerilerimiz şu şekildedir;

- Tıp fakültesi eğitim müfredatında hemşirelik mesleğinin önemini vurgulayan konuların ve ekip çalışmasının önemini eklenmesi,
- Meslekler arası eğitim programı, iki veya daha fazla sayıda profesyonelin

bir araya gelerek birlikte bir öğrenme sürecine girmesini ve ortak dersler olarak yeterliliklerini, kabiliyetlerini ve farkındalıklarını artırarak daha etkin bir biçimde ekiple çalışma becerileri kazanmalarını hedeflenmektedir. Bu programın hemşirelik ve tıp fakültesi öğrencileri için uygulanması,

- Tıp fakültesi öğrencileriyle hemşirelik mesleğini tanıttak araştırmalar yapılması
- Hemşirelik mesleğini topluma tanıttak projelerin planlanması,
- Hemşirelerin otonomisinin güçlendirilmesi için mevzuat düzenlemelerinin yapılması,
- Hemşirelerin görev ve sorumluluklarını tanıttan kamu spotlarının hazırlanması ve medyada bu spotların yayınlanması,
- Toplumun hemşirelik mesleğine yönelik imaj algısıyla ilgili daha fazla araştırma yapılması ve elde edilen sonuçlar doğrultusunda düzenlemeler yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Eskimez Z. Toplumda ve Evde Sağlık Bakım Hizmetleri. Edit: Uysal N, Çakırcalı E. İçinde: Hemşirelik Esasları İnsan Sağlığı ve Fonksiyonları. 7. basım, Palme Yayıncılık, Ankara, 2015. p.39-57.
2. Eşer İ, Orkun N, Çetin P. Hemşirelik İmajı ve 1950'li Yıllarda Bir Seri İlan. DEUHFED, 2017; 10 (4): 275-278.
3. Çelik As, Pasinlioğlu T, Kocabeyoğlu T, Çetin S. Hemşirelik mesleğinin toplumdaki imajının belirlenmesi. F.N. Hem. Dergisi, 2013; 21(39): 147-153.
4. Derin N, İlkım NŞ, Yayan H. Hemşirelerde mesleki bağlılığın mesleki prestijle açıklanması. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 2017; 4(3): 24-37.
5. Dost A, Bahçecik AN. Hemşirelik mesleğine yönelik imaj ölçeği geliştirilmesi. G.O.P. Taksim E.A.H. Jaren, 2015; 1(2): 51-59.
6. Crawford P, Brown B, Majomi P. Professional identity in community mental healty nursing: a tehematic analysis. International Journal of Nursing Studies, 2008; 45: 1055-1063.
7. Çınar Ş, Demir Y. Toplumdaki Hemşirelik İmajı: Bir Ölçek Geliştirme Araştırması. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 2009; 24-33.
8. Keçeci A, Durmuş SÇ, Oruç D, Kapisiz ÖÖ. The society's view of nursing in Turkey. Hospital Topics, 2014; 92(2): 36–43.
9. Marcinowicz L, Foley M, Zarzycka D, Chlabicz S, Windak A, Buczkowski K. Polish medical students' perceptions of the nursing profession: A cross-sectional study. Scand J Caring Sci, 2009; 23: 438–445.
10. Meiring A, van Wyk NC. The Image Of Nurses And Nursing As Perceived By The South African Public. Africa Journal of Nursing and Midwifery, 2013;15(2): 3–15.
11. Karadağ M, Akman N, Demir C. hemşirelik hizmetlerinde yönetsel ve örgütsel sorunlar. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 2013; 16(1): 16-26.
12. Ögüt A, Kaya D. Sağlık kurumlarında ekip araştırması. Selçuk Üniversitesi Kadınhanı Faik İçil Meslek Yüksekokulu Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi, 2011;1(1): 88-95.
13. Boztepe H, Terzioğlu F. Sağlık eğitiminde meslekler arası eğitim. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 2015; 18(3): 222-228.
14. Öztürk H, Kasım S, Kavgacı A, Kaptan D, İnce G. Bir üniversite hastanesinde çalışan hemşirelerin iş doyum düzeyi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 2015; 18(1): 17-25.
15. Aslan Ö, Akbayrak N. Hemşirelerde İş Doyumu. Hastane Yönetim Dergisi, 2002;2(2): 54-62.
16. Yataklı Tedavi Kurumları İşletme Yönetmeliği (Son Değişiklerle Beraber)

- <https://www.saglik.gov.tr/TR,10518/yatakl-i-tedavi-kurumlari-isletme-yonetmeligi-son-degisiklerle-beraber.html> . (Erişim Tarihi: 6 Mayıs 2018)
17. Türk Hemşireler Derneği. <http://turkhemsirelerderneği.org.tr/tr/yayinlar/thd-yayinlari/brosurler-ve-raporlar/turkiyede-hemsirelerin-calisma-kosullari.aspx>. (Erişim Tarihi: 26 Temmuz 2018)
18. Karabakır B, Çetin G. Hemşirelerin Tabi Oldukları Mevzuat ve Hukuki Sorumlulukları Konusundaki Farkındalıkları. Adli Tıp Bülteni, 2016; 21(2): 78-85.
19. Ertem G, Dönmez YC, Oksel E. Günlük gazetelerde hemşirelik haberlerin incelenmesi. Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, 2009; 2(2) :70-75
20. Temel M. Sağlık örgütlerinde çatışma: Nedenleri, yönetimi ve çözüm önerileri. İ.Ü. Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi, 2017; 5 (2): 1-12.